

Het landschap als laatste getuige

Een planologisch initiatief
voor de frontstreek in de zuidelijke Westhoek

STIJN VANDERHEIDEN* [VLAAMSE OVERHEID, DEPARTEMENT RUIMTE VLAANDEREN]

Het huidige landschap is het resultaat van menselijk ingrijpen op het fysisch gegeven, waardoor het uitzicht ervan voortdurend evolueert. Het evolueert mee met de technologische vooruitgang en het krijgt telkens nieuwe lagen, nieuwe taken toegemeten.¹

Alle facetten van onze maatschappij grijpen in op dit landschap. De steden blijven groeien, er is meer ruimte nodig voor onze bedrijven, voor transport, voor het opwekken van energie, enzovoort. Het uitzicht is bijgevolg ook niet meer wat het honderd jaar geleden was. Op een aantal specifieke plaatsen is de *scenery* echter nog van die aard dat het verhaal van de Grote Oorlog leesbaar blijft. Zo liggen de militaire begraafplaatsen, groot en klein, niet toevallig op hun huidige locaties. Hun ligging valt te verklaren door een specifiek moment in ‘de Grote Oorlog’ en vertelt iets over het toenmalige belang van de lokale geografische situatie.

Helaas worden dergelijke plekken elk jaar zeldzamer. Nieuwe ontwikkelingen zorgen ervoor dat het landschap, en vooral dan het zicht nabij belangrijke locaties, verstoord wordt. Om het landschap als laatste getuige te behouden en het verhaal van de Grote Oorlog te kunnen blijven vertellen, is het nodig dat waardevolle landschapsdelen in hun huidige staat behouden blijven, daar waar de relikten nog in een goede toestand verkeren. De erfgoedwaarde van een landschap is namelijk afhankelijk van de belevingswaarde. Openheid is hierbij een belangrijke troef, en dat vereist een grondgebruik dat het ‘lezen’ van het landschap ook in de toekomst niet hypothekeert.

Dieptemijnkraters: de Peckham krater te Wijtschate, in 1930 (rechterpagina) en in 2012 (linkerpagina). Reductie van de originele omvang door erosie en demping.

¹ Chielens Piet, Decodt Hannelore, Dendooven Dominiek, Leroy Daniel, 2006: ‘De laatste getuige. Het landschap van de Wereldoorlog I in Vlaanderen’

Je kon er de laatste maanden niet naast kijken. Vlaanderen maakt zich klaar voor de honderdjarige herdenking van de Eerste Wereldoorlog. Na de 75-jarige herdenking ontvielen ons al de laatste oorlogsveteranen en bleven als ooggetuigen alleen nog de kinderen van ‘de Grote Oorlog’ over. Nu, net voor de *centenaire*, zijn ook zij verdwenen. Wat blijft zijn de witte gedenkstenen op de begraafplaatsen, de monumenten in vele dorpen en steden, de Menenpoort in Ieper, de grote en kleine musea. In 2006 schreef onder meer Piet Chielens het boek ‘*De laatste getuige. Het landschap van Wereldoorlog I in Vlaanderen*’¹. Het besef groeide immers dat alleen stille getuigen zoals begraafplaatsen, gedenkstenen, mijnkraters, bunkers en ... het landschap nog een beeld konden geven van deze gruwelijke episode in de recente geschiedenis.

Afbakening van het projectgebied

De Vlaamse overheid heeft het voortouw genomen om de begraafplaatsen, gedenkplaatsen, typerende bunkers en grenspalen te beschermen. Het Agentschap Onroerend Erfgoed – voorheen het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE) en het Agentschap Ruimte en Erfgoed (R&E) – heeft hiervoor een strategie opgesteld, opgehangen aan verschillende trajecten. (*Een uitgebreider artikel over 100 jaar erfgoedinventarisatie en -bescherming vindt u op pagina 12 in dit nummer.*)

Voor de ruimtelijke component van de bescherming werd binnen de Vlaamse overheid een interdepartementale projectgroep opgericht. Deze groep zou, op basis van het stappenplan voor de Afbakening van de Gebieden van de Natuurlijke en Agrarische

